

MAYIS AYI MECLİS TOPLANTISI - 25.05.2022 -

**Sayın Başkan,
Değerli Meclis Üyeleri,
Antalya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu ve kendi adıma hepinizi saygıyla selamlıyorum.**

Değerli Meclis Üyeleri,

Göreve geldiğimiz günden itibaren her fırsatta ve ortamda yazılı ve sözlü olarak tarımın stratejik sektör olduğunu ifade ediyoruz. Bazı kesimler bu tespitimize tepki mahiyetinde ifadelerde bulundular ama biz tespitimizden hiç vaz geçmedik. Sektörümüzü stratejik kabul etmenin doğal sonucu olarak nelerin yapılması gerektiğini her seferinde açıkladık. Örneğin; tanımlayamadığımızı ölçemeyiz, ölçemediğimizi planlayamayız, planlayamadığımızı da yönetemeyiz! prensibinden hareketle mutlaka girdilerden ürünlere ve tüm prosesler için kapsamlı bir standartlar kümesi tanımlamalıyız. Bu standartlara uygun kapsayıcı ve geçerli bir tarım envanteri çıkarmalıyız diye önerilerde bulduk. Kapsayıcı bir toplu stratejik planlama ancak bu adımlardan sonra yapılabilir ve uygulanabilir dedik. Salgın ortamında tarımın stratejik bir sektör olduğunu söyleyenleri dinledikçe umutlandık. Geçen süre boyunca tarımda seferberlik ilan etmeliyiz! dedik. Bu seferberlikte nelerin yapılması gerektiğine yönelik önerilerde bulduk. Ortalama uygulamalarla yetinmek durumunda kaldık. Salgın sırasında ise tarımda olağanüstü hal ilan edilmesi ve acil eylemler gerekli dedik. İlan edilen enflasyonda en az etkiye sahip olmamıza hatta enflasyonu aşağıya çekme oranlarımıza rağmen günah keçisi ilan edildik. Tarımsal ürün fiyatlarındaki enflasyonun en az 2 katını tarımsal girdi fiyatlarında yaşıyoruz dedik. Ziraat Bankası finansmanı ile entegre bir girdi tedarik portalı (GİTAP) kurarsak girdi maliyetlerimizi ortalama %30 daha aşağıya indirmek mümkün dedik. Bu önerimizi dile getirmeye devam edeceğiz.

Bugün geldiğimiz noktada artık sadece bizde değil tüm dünyada toplam bir tarımsal kriz yükselmeye başlamaktadır. Bu kriz sadece fiyat artışları şeklinde çıkmıyor karşımıza, girdilerden ürünlere tedarik edememe krizi şeklinde de çıkıyor. The Economist dergisinin bu ayki kapak konusu; dünyada 10 haftalık buğday stoku kaldığıydı. Bu rakam, son 15 yılın en düşük stok rakamıdır. Rusya-Ukrayna savaşından sonra en büyük ikinci üretici olan Hindistan'ın da bu ay ihracatı yasaklama kararı alması, dünyayı tedirgin etmiştir. Buğday üretiminde nispeten iyi durumda olmamız rahatlatıcı ama mutlaka bugünlere dünden hazırlanmaya başlamalıydık. Çünkü tarımda ürün yeterlilik oranlarımız ya bıçak sırtı düzeyinde ya da yetersiz durumda. Gübre ve yem başta olmak üzere tarımsal tedarikte ise ciddi bir dışa bağımlılık oranımız var. Hayati önemdeki gübre ve yem girdilerinin tedarik imkanları giderek zorlaşmaktadır. Buğdaydakine benzer ihracat kısıtlamaları bu girdiler için de yaşanmaktadır. Uzmanlar, arz yetersizliğinin etkili olması dolayısıyla bu tür kısıtlama kararlarının önümüzdeki dönemlerde de süreceğini belirtmekte. Dolayısıyla tekrar edeyim, hazırlıklarımızı dünden yapmaya başlamalıydık.

Değerli Arkadaşlar,

Özellikle bitki besleme ve koruma ürünlerine yönelik bir inovasyon atılımı içine acilen girmek zorundayız. Tıpkı salgın sırasında geliştirdiğimiz aşı için giriştiğimiz atılım gibi davranmalıyız. Bu amaçla hızlı ve bilimsel çalışmalara özel destekler ve teşvikler vermeli, sonuç alıcı icraatlara girişmeliyiz. Bunun için bilim ve teknik insan kaynaklarımız, teknik yazılım ve donanım kapasitemiz mevcuttur. Bu kapasiteyi mutlaka sözünü ettiğim amaçla bir araya getirip hızlı sonuçlar üretebilmeliyiz. Böylece ülkemiz genelinde 70 milyar dolar olan tarımsal katma

değerin geçen yıl 40 milyar dolara düşmesine ve kentimizde de 4 milyar dolarlık tarımsal katma değer 2 milyar doların altına düşmesine razı olmayız. Dışa bağımlılığımızın oranını düşürdükçe katma değer yaratma gücümüz de yeniden artmaya başlayacaktır. Yıllardır yeterli tortuyu bırakamayan tarımsal faaliyetlerimiz, katma değer yaratma gücünü ciddi bir biçimde kaybetmekte idi. Bu gidişat, sürdürülebilir olma özelliğine sahip değildir. Bir an önce gidişatı tersine çevirmeye bakmalıyız, çünkü bu güce ve birikime sahibiz, yeter ki birlikte hareket ederek ortak hedeflere odaklanalım. Tarımsal potansiyelimizi ve daha önce başardıklarımızı dikkate aldığımızda karamsar olmamıza gerek yoktur. Ancak iyimser olacağız diye de gerçeklere gözümüzü kapatamayız.

2010 yılından beri sektörümüzün reel kazancı düşmektedir. Ortalama 17 liraya mal ettiğimiz ürünü 15 liraya satarak varlığımızı sürdüremeyiz. Böyle bir gidişatın sonu, tarımsal faaliyetlerden çekilmektir. Nitekim bir zamanlar 1.5 milyon olan kayıtlı çiftçi sayımız, ilk kez 500 binin altına düşmüştür. Tarımsal alan kaybımız da %20'lere ulaşmıştır. Tarımın orijinal üretim faktörü emekte ve temel faktörü toprakta yaşadığımız kayıplar, mutlaka yeniden kazanmamız gereken vazgeçilmez kaynaklarımızdır.

Mayıs ayı meslek komitelerimizin ortak konusu da emekte yaşanan kayıp olmuştur. Kentimizde turizm sezonunun hareketlenmesinin de etkisiyle tarımda çalışacak işçi bulamama sorunu olmuştur. Emekli olan ya da tarımdan kopan işçinin yerine arkadan gelen genç kuşak yok denecek kadar azdır. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak tarımda çalışanların ortalama yaşı 55'in üzerine çıkmıştır. Bu konuda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı'nın önderliğinde ortak bir çalışma yapılması şarttır. Bu kaybı önleyebilmek için tarıma uygun bir sosyal güvenlik sistemi kurulmalıdır. Özel bir sistem kurulmadığı sürece bu kaybı yaşamamız kaçınılmazdır.

İstihdamdaki kaybın açığını kapatmak için bir diğer çözüm yolu da azalan işgücünü daha verimli bir hale getirmektir. Yani tarımda mekanizasyonu, otomasyonu ve akıllı sistemleri emekle birlikte optimize etmek zorundayız. Böylece tarımdaki verimliliği artırmamız ve iç kaynak kullanımının da artmasıyla katma değer yaratma gücümüzü artırmamız mümkün olacaktır. Özellikle tarımdaki ekim, dikim, besleme, koruma ve hasat işlemlerini otomasyon destekli yapmamız, faaliyet ve girdi kullanım verimliliğimizi katlayarak artıracaktır. Bu verimlilik artırma çabasını; kentimizi yakından ilgilendiren meyve sebze üretimi, bakımı, hasadı ve yıkama, tasnifleme ve paketleme aşamalarında da göstermeliyiz. Tarımda verimlilik artırma ve katma değer yaratma faaliyetlerinin başarıya ulaşması için tüm dünyada olduğu gibi bizde de etkili ve gerçekçi kamu desteği şarttır. Bu destek sadece finansmanla sınırlı değildir. Kümelenmeyle sonuçlanacak örgütlenme, koordine etme ve avantaj yaratma düzenlemelerini de kapsamalıdır. Kentimiz tarımı açısından hayati önem taşıyan bu kapsayıcı çalışmaların pilot tasarlayıcıları ve uygulayıcıları olmaya bizler hazırız.

Değerli Meclis Üyeleri,

Malumunuz uzun bir süredir Antalya halleri işlem miktarı ve fiyatı endeks değerlerini domates, sebze ve meyve olarak ilan etmekteyiz. Her ayın 2'sinde bir bültenle ilan ettiğimiz bu veriler dolayısıyla hem akademik dünyadan hem de iş dünyasından olumlu tepkiler almaktayız. WEB sitemizde tüm aylara ait bültenler ve 2015 yılından itibaren hesapladığımız endeksler kamuoyuna sunulmaktadır. Şimdi size oradaki bilgileri tekrar etmeyeceğim ama izin verirseniz sürekli yaptığımız analizlerden bazı örnekleri paylaşmak istiyorum. Böylece temel derdimizin sorun tespit etmek değil, çözümler önermek olduğunu bir kez daha örneklendirmek istiyorum.

Çünkü bizler sorunları bire bir doğrudan yaşayan insanlarız. Sadece sorunları tespit edip orada bırakma lüksümüz yoktur.

2015 yılından bu aya kadar Antalya hallerindeki domates işlem miktarı %-47 azalmıştır. Sebze işlem miktarındaki azalma ise %-38 olmuştur. Meyvedeki azalış da %-22 düzeyinde olmuştur. Biliyorsunuz bizim sektörümüzde fiyat, esas olarak arz-talep dengesi ile oluşur. Eğer oluşan fiyatlar, maliyetlerimizden düşük olursa fiyatları artırma gücümüz yoktur. Bizler sanayici değiliz ki maliyetlerimize göre fiyat belirleyelim. Hallerdeki miktar derinliği azalışı, piyasa işleyişi etkinliğini olumsuz etkilemekte ve diğer etkilere karşı kırılabilirliğini artırmaktadır. Bir örnek daha vereyim, 2015 yılında kentimizdeki domates üretiminin yaklaşık yarısı hallerde işlem görürken son yıllarda bu oran en fazla %15 olarak gerçekleşmektedir.

2010 yılından önce ise sebze-meyve üretiminin tamamı hallerden geçmekte idi. Yani hallerdeki işlem derinliği, son derece ciddi yara almıştır. Bunun doğal sonucu olarak fiyat-miktar ilişkisinin hem yönü hem de oynaklığı değişmiştir.

Son 8 yıldaki en düşük ve en yüksek miktar ve fiyat değişimi; domateste, sebze ve meyvede farklılıklar göstermiştir. Örneğin domates miktarda en düşük ve en yüksek arasında 8.28 kat fark olurken fiyatta 2.56 kat fark oluşmuştur. Sebze ise miktarda 4.75, fiyatta 2.20 kat ve meyvede ise miktarda 3.67 kata karşılık fiyatta 2.06 kat fark oluşmuştur. Son bir yılda ise bu farklar; domates miktarda 4.37 kata karşılık fiyatta 5.69 kat olurken sebze miktarda 3.25 kata karşılık fiyatta 5.08 kat fark ve meyve miktarda 2.17 kata karşılık fiyatta 3.47 kat fark oluşmuştur.

Rakamlardan açıkça görüldüğü gibi 8 yılın ortalamasında yaş meyve sebze miktardaki değişimden daha düşük fiyat değişimi yaşanmıştır. Son bir yılda ise miktardaki değişimden çok daha yüksek fiyat değişimleri yaşanmıştır. Piyasa derinliğinin azalması, miktar-fiyat ilişkisinde sağlıklı ve beklenen dengenin oluşmasını zayıflatmıştır. Yani artık miktardaki bir birimlik azalma, fiyata iki birimlik artış olarak yansımaktadır. Hâlbuki son 8 yılın ortalamasında ise miktardaki bir birimlik azalma, fiyatta sadece 0.46 birimlik artışa neden olmuştur. Özetle haller; fiyatların belirlenmesinde takip edilen değil takip eden bir konuma düşmüş durumdadır. Bu durumu sizlerle paylaşmamın bir nedeni de hazırlanmakta olan yeni hal yasası ile ilgili olarak doğru yolu göstermektir. Yapılacak düzenleme mutlaka piyasa işleyişini etkinleştirme üzerine odaklanmalıdır. Bunun için de derinlik artırılmalı, standartlar tanımlanıp uygulanmalı ve entegre bir kayıt sisteminin hayata geçirilmesi ilk yapılması gerekenlerdir.

Değerli Arkadaşlar,

Bugünkü konuşmamı sadece tarıma ayırdım. Çünkü sektörümüz gerçekten uzun bir süredir güç kaybediyor ve dünyadaki gelişmeleri de dikkate aldığımızda gelecek bizler için daha büyük tehlikeler barındırıyor. Yapılması gerekenler bakımından sürekli gecikiyoruz. Üstelik yapılanlar bize öncesini aratıyor. Antalya Tarım Konseyi (ATAK) ile uzun bir süredir kentimiz tarımının temel sorunlarını ve somut çözüm önerilerimizi çalışmaktayız. Aslında bu çalışmanın benzerlerini geçmişte de yapmış ve hazırladığımız raporları ilgililerle paylaşmıştık. Bu kez güncel gelişmeleri ve geleceğe ait riskleri de dikkate alarak yeniden çalışma yaptık. Bu çalışmanın ilk raporunu ATAK üyeleriyle birlikte en kısa süre içerisinde tartışacağız. Bu toplantıda yapılacak değerlendirmeleri de dikkate alarak yeni bir rapor hazırlayıp öncelikle

Tarım ve Orman Bakanımızla paylaşacağız ve sonuçlarını takip edeceğiz. Umarım ve dilerim ki bu kez kentimiz tarımı için mesafe alıcı sonuçlara vesile oluruz.

Sözlerimi tamamlarken;

Faaliyetlerden de izlediğiniz gibi Borsamız desteğinde Antalya Tarım Konseyi, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Finike Belediyesi, Kumluca Ticaret Borsası ile Ticaret ve Sanayi Odamızın organizasyonunda 25.Hasyurt Tarım Fuarı'nı gerçekleştirdik. Buradaki temel hedefimiz ülkemizin ilk tarım fuarı olan ancak 7 yıldır ataletle uğrayarak yapılamayan fuarı canlandırmak ve kentimizin batısında yer alan ilçelerimizin tarımsal üretimine ve ticaretine ivme kazandırmaktır. Organizasyonun başarılı geçmesinde emeği geçen tüm paydaşlara ve çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Korkuteli ilçemizin Dereköy Mahallesi ile Sülekler Mahallesi'nde meydana gelen selden olumsuz etkilenen hemşerilerimize ve üretici kardeşlerimize geçmiş olsun dileklerimi iletiyorum.

Diğer taraftan kentimizde başlayacak olan hububat hasadının; üreticilerimize, ticaret erbabımıza ve sanayicilerimize hayırlı olmasını ve bereketli geçmesini diliyorum.

Bu arada dün 1.Meslek Komitesi üyelerimizin talebi üzerine her yıl geleneksel olarak düzenlediğimiz hububat hasadı öncesi sektörel analiz toplantımızı gerçekleştirdik. Toplantıda da gündeme geldiği gibi üretici ve üyelerimizin temel beklentisi Toprak Mahsulleri Ofisi'nin buğday ve arpa alım fiyatlarını bir an önce açıklanmasıdır. Önümüzdeki yıllar içinde tohum toprakla buluşmadan referans fiyat açıklanmalı ki üretici tercihini yapabilsin. Ticaret erbabımızda ticaretimizi planlayabilsin.

Değerli Meclis Üyeleri,

Kış döneminde gündemden düşmeyen ve hatta kilogram fiyatı 20 liraya kadar yükselen salatalığın fiyatı geçtiğimiz günlerde 1-2 liraya kadar düştü. Diğer sebzelerde de benzer düşüşleri gözlemliyoruz. Bunun temeli sizlerin de bildiği gibi son günlerde mevsim etkisiyle arzda yaşanan artıştır. Yüksek fiyatların olduğu dönemlerde sıkça gündeme gelerek üretici ve ticaret erbabının fahiş kar elde ettiği ifade edilirken fiyatların düştüğü dönemlerde üreticinin ve ticaret erbabının durumunu görmezden gelmemeliyiz.

Antalya, Burdur ve Isparta illerini kapsayacak şekilde, işletmelerin birbirleri ile ticaretlerinin artmasına ve bölge ekonomisinin daha yüksek katma değer üretmesine fayda sağlamak amacıyla Antalya Ticaret ve Sanayi Odası'nın ev sahipliğinde 26-27 Mayıs tarihlerinde Batı Akdeniz Ticaret Buluşması düzenlenecektir. Borsamız standının da yer alacağı etkinliğe sizleri ve tüm üyelerimizi davet ediyoruz.

Irak'ın kuzeyinde yürütülen Pençe-Kilit Operasyonu bölgesinde şehit olan kahraman Mehmetçiklerimize Allah'tan rahmet, yaralı askerlerimize acil şifalar dilerim. Başta kederli aileleri olmak üzere milletimizin başı sağ olsun.

Saygılarımla,

ALİ ÇANDIR
Yönetim Kurulu Başkanı